

אקטואר נזקי גוף, מה אתה בכלל יודע על קבצי התקנות של המוסד לביטוח לאומי לצורך ניכוי תגמולי מ"ל?

מייסד ויו"ר לשכת מעריכי השווי והאקטוארים הפיננסיים בישראל **האקטואר רועי פולניצר** סוקר את קבצי התקנות שפורסמו על ידי המוסד לביטוח לאומי ומסביר באיזה קובץ תקנות יש לדעתו להשתמש לטובת להיוון קצבאות נכות כללית במסגרת חוות דעת אקטוארית לניכוי תגמולי מ"ל.

היום הגיע אליו לפגישת עורך דין לנזקי גוף שרצה לדעת איזה קובץ תקנות (להלן: "ק"ת") של המוסד לביטוח לאומי (להלן: "מ"ל") הוא המתאים ביותר להיוון קצבת נכות כללית במסגרת חוות דעת אקטוארית לפני תגמולי מ"ל לניכוי.

עורך הדין שפנה אליו סיפר לי שמצד אחד, האקטואר מטעם הצד שכנגד עשה שימוש בחוות דעתו בערכי הקומוטציה לצורך היוון גמלאות של לוח מס' 5 הנקובים בק"ת 4451 של המ"ל ומאידך אקטואר שאיתו הו התייעץ אמר לו שצריך לקחת את לוח החיים של נכים הנקוב בק"ת 7537 של המ"ל ולבנות באמצעותו את ערכי ההמרה המתאימים לצורך היוון גמלאות. **"כמומחה לאקטואריה, כיוון לשכת האקטוארים וכתבר בוועדה לבחירת אקטוארים, תגיד לי מי צודק? ומי טועה?"**, הוא שאל אותי ומכאן אני רוצה להתחיל את הכתבה שלי.

ניכוד תגמולי מ"ל כולל שני נרכיבים מצטברים:

- **שיעור הקצבאות בעבר** - סך כל התשלומים שבוצעו בפועל עד ליום למועד היוון;
- **היוון הקצבאות לעתיד** - ערכם הנוכחי של סך כל התשלומים העתידיים המהווים למועד היוון, תוך שימוש בק"ת העדכים ביותר.

מהו לוח חיים?

לוח חיים הינו תוצר של מחקר סטטיסטי המגדיר מהי הסתברות התמותה (או השרידות) הממוצעת של אדם בכל גיל נתון. על מנת להתמודד עם השוני בין קבוצות שונות של אנשים ניתן לקבוע לוחות חיים נפרדים עבור קבוצות שונות (גברים/נשים, יהודים/לא יהודים, וכו').

נדגיש כי מאחר שמדובר בלוח סטטיסטי, הלוח עצמו מייצג את הסתברויות התמותה (או השרידות) של אדם ממוצע בגיל מסוים. ק"ת כולל בחובו מספר לוחות חיים עבור אוכלוסיית הזכאים לתגמולים מהמ"ל, תוך הבחנה בין קבוצות הבאות: גברים, נשים, אלמנים, אלמנות ונכים.

בנוסף לקביעת לוחות החיים, ק"ת קובע גם מתי יש להפעיל כל לוח. כך שלמעשה, הק"ת מפנה אותנו בעבור כל קצבה ו/או גמלה ללוח חיים שונה. כך למשל, בבואנו להוון קצבאות נכות מעבודה, ק"ת מפנה אותנו ללוחות חיים של גברים/נשים/בתאים לסטטוס המשפחתי שלהם (אלמנים או לא אלמנים), בעוד שבבואנו להוון קצבאות נכות כללית, ק"ת מפנה אותנו ללוחות חיים של נכים.

ק"ת 3885

ב-31.8.1978 חתם שר העבודה והרווחה דאז ישראל כץ (לא הישראל כץ שאנחנו מכירים) על ק"ת 3885. זו הייתה הפעם הראשונה שבה המ"ל פרסם לוחות חיים והן ערכי קומוטציה (Commutation, המרה) עבור אותם לוחות חיים.

הערה אינפורמטיבית: ערכי קומוטציה הם פונקציות של הגיל, פונקציית השרידות והריבית המשמשות להיוון אקטוארי של גמלאות, להבדיל מפונקציות של הריבית והזמן בלבד המשמשות להיוון מימוני (הזונח תמותה) של גמלאות.

אז מה צריך לדעת על ק"ת 3885?

- I. הוא כולל בחובו 4 לוחות חיים שונים: (1) גברים (לא אלמנים); (2) נשים (לא אלמנות); (3) אלמנות; ו- (4) אלמנים.
- II. הוא כולל בחובו ערכי קומוטציה עבור כל אחד מאותם 4 לוחות חיים.
- III. ריבית ההיוון שלפיה חושבו ערכי הקומוטציה בק"ת זה הינה 3% לשנה (על פי הלכת זוה מה-2.9.1975).

IV. הוא אינו עושה הבחנה בין לא נכים לבין נכים (הוא לא כולל לא לוח חיים לנכים ולא פונקציית קומוטציה עבור נכים).

ק"ת 4451

ב-16.1.1983 חתם שר העבודה והרווחה דאז הארון אוזון על ק"ת 4451. זו הייתה הפעם הראשונה שהמ"ל פרסם לוח חיים עבור נכים (ללא הבחנת מין) כמו גם ערכי קומוטציה עבור אותם לוח חיים.

אז מה צריך לדעת על ק"ת 4451?

- I. הוא כולל בחובו רק לוח חיים אחד בלבד, עבור נכים (גברים או נשים).
- II. הוא כולל בחובו ערכי קומוטציה עבור אותם לוח חיים.
- III. ריבית ההיוון שלפיה חושבו ערכי הקומוטציה בק"ת זה הינה 3% לשנה.
- IV. הוא הותיר ללא שינוי (נחסיית לק"ת 3885) את 4 לוחות החיים: (1) גברים (לא אלמנים); (2) נשים (לא אלמנות); (3) אלמנות; ו- (4) אלמנים. **אך הוא לא כולל אותם!!!**
- V. הוא הותיר ללא שינוי (נחסיית לק"ת 3885) את ערכי הקומוטציה עבור אותם 4 לוחות חיים.
- VI. הוא לא עושה כל הבחנה בין גברים נכים לבין נשים נכות (יש לו רק לוח חיים אחד שנקרא "נכים: גברים או נשים").

ק"ת 5027

ב-23.4.1987 חתם שר העבודה והרווחה דאז משה קצב על ק"ת תקנות 5027. זו הייתה הפעם הראשונה שהמ"ל עדכן את לוחות חיים שלו, אחרי כמעט 9 שנים. **אבל לא את כולם.**

אז מה צריך לדעת על ק"ת 5027?

- I. הוא כולל בחובו 4 לוחות חיים מעודכנים (נחסיית לק"ת 3885): (1) גברים (לא אלמנים); (2) נשים (לא אלמנות); (3) אלמנות; ו- (4) אלמנים.
- II. הוא כולל בחובו ערכי קומוטציה מעודכנים (נחסיית לק"ת 3885) עבור כל אחד מאותם 4 לוחות חיים.
- III. ריבית ההיוון שלפיה חושבו ערכי הקומוטציה בק"ת זה הינה 3% לשנה.
- IV. הוא כולל בנוסף גם לוח חיים אחד לא מעודכן (נחסיית לק"ת 4451) עבור נכים (משנת 1983).
- V. הוא כולל גם את ערכי קומוטציה לא מעודכנים (נחסיית לק"ת 4451) עבור אותם לוח חיים.

ק"ת 7537

ב-30.7.2015 חתם שר הרווחה והשירותים החברתיים דאז חיים כץ על ק"ת 7537. זו הייתה הפעם השנייה שהמ"ל עדכן את לוחות חיים שלו, אחרי כמעט 28 שנים!!!! **אבל שוב, לא את כולם.**

אז מה צריך לדעת על ק"ת 7537?

- I. הוא כולל בחובו 4 לוחות חיים מעודכנים (נחסיית לק"ת 5027): (1) גברים (לא אלמנים); (2) נשים (לא אלמנות); (3) אלמנות; ו- (4) אלמנים.
- II. הוא כולל בחובו ערכי קומוטציה מעודכנים (נחסיית לק"ת 5027) עבור כל אחד מאותם 4 לוחות חיים.
- III. ריבית ההיוון שלפיה חושבו ערכי הקומוטציה בק"ת זה הינה 3% לשנה.
- IV. הוא כולל בנוסף גם לוח חיים אחד לא מעודכן (נחסיית לק"ת 5027): עבור נכים (מדובר באותו לוח הנקוב בק"ת 4451).
- V. הוא הותיר ללא שינוי (נחסיית לק"ת 5027) את ערכי הקומוטציה עבור אותם לוח חיים (מדובר באותם ערכי הקומוטציה הנקובים בק"ת 4451), אך הוא לא כולל אותם (כלומר הוא מציג לוח חיים עבור נכים אך לא מציג ערכי קומוטציה עבור אותם החיים לנכים).

ק"ת 7669

ב-9.6.2016 חתם שר הרווחה והשירותים החברתיים דאז חיים כץ על ק"ת 7669. זו הייתה הפעם הראשונה שבה המ"ל עדכן את ריבית ההיוון שלו אחרי 38 שנים!!!

אז מה צריך לדעת על ק"ת 7669?

- I. הוא כולל בחובו 3 לוחות חיים מעודכנים (נחסיית לק"ת 7537): (1) גברים (לא אלמנים); (2) נשים (לא אלמנות); ו- (3) אלמנות.
- II. ריבית ההיוון שלפיה ערכי פונקציית הקומוטציה בק"ת זה הינה 2% לשנה.
- III. הוא כולל פונקציית קומוטציה מעודכנים (נחסיית לק"ת 7537) עבור כל אחד מאותם 3 לוחות חיים.
- IV. הוא כולל 2 לוחות חיים לא מעודכנים (נחסיית לק"ת 7537): (1) נכים לא מעודכן (משנת 1983); ו- (2) אלמנים (משנת 2015).
- V. הוא כולל גם ערכי קומוטציה לא מעודכנים (נחסיית לק"ת 7537) עבור כל אחד מאותם 2 לוחות חיים.

השינוי שחל באוגוסט 2019

ב-8.8.2019 ניתן על ידי בית המשפט העליון פסק דין בע"א 3751/17 המאגר הישראלי לביטוחי רכב נ"פלוני אשר עניינו היה בשאלת הצורך להתאים את שיעור ריבית ההיוון בנוזיקין לזה שנקבע בק"ת 7669 (שבו כאמור הופחתה הפעם הראשונה אחרי 38 שנים ריבית ההיוון מ-3% ל-2%). פסק דין זה הביא לכך שמאז אותו יום ועד לכתיבת שורות אלה אקטוארים של נזקי גוף משתמשים בק"ת 7537 רק בגלל שפונקציית הקומוטציה שלו מחושבות לפי ריבית היוון של 3%. אבל מה שאותם אקטוארים לא יודעים הוא ש-3 מתוך 5 לוחות החיים הנקובים בק"ת 7537 עודכנו בק"ת 7669 ולכן לא נכון עוד לעשות שימוש בק"ת 7537, למרות שהוא מבוסס על ריבית היוון של 3%.

לטעמי, יש לקחת את 5 לוחות החיים הנקובים בק"ת 7669, להעלות אותם על גיליון אקסל ולבנות להם ערכי קומוטציה מקובלים (ע"ב נוסחאות אקטואריות מקובלות) לפי ריבית היוון של 3%.

הערה אינפורמטיבית: אני אישית חושב שמדובר בלקונה שמקבלי קצבאות מהמ"ל צריכים לקנות חישוב של קצבאות המ"ל שלהם מגורם חיצוני במקום לקבלו בחינם מהמ"ל.

הסוגיה שהעלה עוה"ד

מהניתוח שביצעתי לק"ת של המ"ל, עולה כי לוח חיים לנכים הנקוב בק"ת 7537 שפורסם בשנת 2015 הוא בדיוק אותו לוח חיים לנכים הנקוב בק"ת 4451 שפורסם בשנת 1983. כך שמבחינת לוח חיים ופונקציית שרידות מדובר באותו הדבר. לגבי טענתו של האקטואר שאיתו התייעץ עוה"ד לפיה יש לבנות לבד את ערכי הקומוטציה עבור נכים ע"ב לוח החיים הנקוב בק"ת 7537 אעיר רק כי בעוד שפונקציית הקומוטציה של לוח הנכים הנקובות בק"ת 4431 נקובות במספרים עגולים על פני גילאים רבים, ועל כן בנייתן באקסל ע"ב נוסחאות אקטואריות מקובלות וע"ב ק"ת 7537 עלולה להביא לפערים, מאחר ויתקבלו מספרים לא שלמים. כאשר אני כבועי כאקטואר נזקי גוף נדרש להוון קצבאות נכות כללית, אני מעדיף לעשות שימוש בלוח הנכים, הנקוב בק"ת 5027 שפורסם בשנת 1987 ובפונקציית הקומוטציה של לוח נכים זה הנקובות בק"ת 5027. מדוע? כי הן מוגזות בכללותן במספרים עשרוניים (2 ספרות אחרי הנקודה) שאין לגביהם שום ויכוח.

הכותב הוא מומחה לאקטואריה העורך חוות דעת אקטואריות בתחום נזקי הגוף (הפסדי שכר, הפסדי פנסיה, ניכוי מ"ל), מתמחה ע"י בתי משפט ובתי דין כאקטואר נזקי גוף ומספק וחבר בוועדות סטטוטוריות לבחירת אקטוארים וכלכלנים מטעם בתי המשפט בישראל (במינוי שר המשפטים)